

Volwassen ontwikkelingshulp

Ruim 20 jaar geleden is de Nederlandse politiek systematisch aandacht gaan geven aan de problematiek van de mondiale armoede. Dat is vertaald in daadwerkelijke bijdragen. De ontwikkelingshulp is volwassen geworden.

Een moment om om te kijken, zeker wanneer die bijdrage onder druk komt te staan, uithollingsverschijnselen geconstateerd worden, een publieke opinie die vermoeid lijkt en de promotoren ervan, die bij de wieg hebben gestaan, vroeg oud geworden lijken.

Er doen zich in de komende maanden twee belangrijke momenten voor: de behandeling van de zgn. herijkingsnota in de Tweede Kamer, die een nieuwe richting beoogt te geven aan de samenwerking van de Nederlandse regering direct met een aantal regeringen van ontwikkelingslanden, en vooral de Europese verkiezingen.

Twintig jaar ontwikkelingshulp vraagt om herziening van het woord ontwikkeling. Zeker: het proces van dekolonisatie, het moderniseringsgebeuren, het veranderingsproces heeft in een aantal landen en voor groepen mensen ontwikkeling gebracht. Materiële verbetering, toegang tot scholing en gezondheidszorg (uitbanning van in het verleden nog verwoestende epidemieën), soms ook in moeilijker meetbare zaken zoals het gevoel van eigenwaarde, culturele identiteit, onafhankelijkheid. Maar voor tenminste een veertigtal landen en een half miljard mensen heeft het mondiale veranderingsproces geleid tot verdieping van de armoede, toegenomen honger, sociale en morele chaos, verlies van identiteit. Ont-

wikkelingshulp als alleen een investering in ontwikkeling, in vooruitgang, gaat voorbij aan deze realiteit.

In een groeiend aantal gevallen gaat het allang niet meer om ontwikkeling, maar om afremming van nog verdere terugval, is er de noodzaak van een begin van een mondiale sociale voorziening voor naties en honderden miljoenen mensen die – dat is ook de les van twintig jaar – dikwijls buiten hun schuld niet mee komen met dat allesomvattend veranderingsproces. Een realistische benadering van ons hulpbeleid houdt rekening met beide processen: het echte ontwikkelingsgebeuren en de werkelijkheid van de terugval en de daarmee verbonden nood- en opvangmaatregelen. De illusie van een snelle alomvattende opheffing van armoede is vals gebleken.

Vals is ook de gedachte gebleken dat bij ontwikkelingshulp geen fouten gemaakt mogen worden. Gebrek aan zorgvuldigheid en uiteraard misbruik is laakbaar, maar welke norm van succes mag worden aangelegd vanuit ons eigen land dat in zijn binnenlandse ontwikkelings- en economisch stimuleringsbeleid de talloze – wellicht onvermijdelijke – fouten toch ook niet gebruikt als voorwendsel om dat beleid in z'n geheel af te schaffen. Welke norm mag men dan aanleggen ten aanzien van regeringen die slechts over een fractie van onze economische en planningsdeskundigheid beschikken?

Maar hiermee komen we aan een ander onontkoombaar ervaringsgegeven: de overbelasting van de staat, de overheid in de Derde Wereld. Meer dan 90% van onze zuiver: ontwikkelingshulp gaat di-

rect of indirect naar overheden, terwijl tenminste onze eigen sociale geschiedenis en de recente geschiedenis van de Derde Wereld duidelijk maken, dat brede maatschappelijke ontwikkeling slechts in beperkte mate door overheden gegarandeerd wordt en dikwijls daarop bevochten moet worden.

Dat gebrek aan brede maatschappelijke ontwikkeling wreekt zich het scherpst in die andere verstoorde illusie, nl. dat het vraagstuk van de honger in de Derde Wereld een technisch probleem was, zoals de modernisering van de voedselproductie hier en in Noord-Amerika. Tegen veler verwachting in is het vraagstuk armrijk in de wereld niet getild op het niveau van de een wat minder en de ander wat meer, maar is het tot het naakte probleem teruggebracht van toegang tot voedsel of niet. Het krijgt daarmee ook zijn absolute morele dimensie. Alleen als de massa's der kleine boeren in de Derde Wereld gemobiliseerd kunnen worden, is er kans de hongercurve om te buigen en niet te laten oplopen tot twee miljard mederechthebbenden op de Schepping. De erkenning is niet te ontlopen, dat dat alleen kan door een combinatie van rechtstreekse steunmaatregelen, een nationaal beleid ginds dat boervriendelijk is, maar ook een landbouwbeleid hier en in Noord-Amerika dat niet door protectie en dumping wordt bepaald, maar dat ook een plaats inruimt voor de kleine producent ginds.

De desillusie van twintig jaar is wel, dat deze inzichten van de verbanden en wederzijdse afhankelijkheid zo vertraagd of helemaal niet lijken te kunnen doorwerken in het eigen nationale en Europese beleid. Wie de oplossing van de eigen economische crisis wil vinden alleen in de cocon van de eigen markt, gaat voorbij aan de echte behoeften in deze wereld en

J.J.A.M. van Gennip

moet niet verbaasd zijn dat straks bij de ondanks alles toch zich industrialiserende Derde Wereld de oplossingen ook daar gezocht zullen worden in ondoordringbaarheid van de eigen markt en een japanisering van hun economieën.

Nu nog staat daar tegenover het besef in zoveel ontwikkelingslanden dat Europa op nog één terrein duidelijk macht heeft: als economisch blok, maar zelfs als politiek geheel kan het de belangrijkste partner worden van die Derde Wereld en is het ook misschien in staat om de Noord-Zuid-agenda niet te laten dicteren door de Oost-West-agenda. Wij niet alleen zijn in die twintig jaren sadder and wiser geworden, dat zijn ook vele ontwikkelingslanden, die uiteindelijk toch liever niet gekocht worden door vreemde ideologische of economische stelsels.

Een volwassen ontwikkelingshulp verdient in de komende maanden een volwassen debat en volwassen aandacht. Geen naïef optimisme of frustratie over het nog niet opgelost zijn van het probleem. Het gaat om deskundigheid, een gevoel toch ook van mogelijkheden, het gaat vooral om die combinatie van ethische verantwoordelijkheid en toekomstgerichtheid.